

“Azərbaycan Atabəyləri” keçmişdən gələcəyə vizual avantgard

Son günlər incəsənət aləmində baş verən önəmli hadisələrdən biri də “Azərbaycan Atabəyləri” filiminin premyerası oldu. Azərbaycan Televiziyası, “Şahdağfilm” və Türkiyənin “İkinciYeni Film” prodüser şirkət-

lərinin birgə istehsalı olan bu bədii-sənədli filmin ərsəyə gəlməsi milli kinematografiya-mızın salnaməsinə qızıl hərflərlə yazıldı və düşünürəm ki, bütün türk dünyasında böyük əks-səda yaradacaq. Ümumiyyətlə, Azər-

baycanda tarixi kino-nun ənənəsi güclü və zəngin deyil. İstər keçmiş Sovet dövründə, istərsə də müstəqillik əldə etdiyimiz gündən bəri hesablasaq, barmaqla sayılacaq tarixi filmlər çəkilib ki, bunların da əksəriyyəti bə-

dii-estetik, dramaturji, ssenari, eləcə də rejissor və aktyor işi baxımından uğursuzdur. Ümumiyyətlə, erkən Orta Əsrlər Azərbaycan mədəniyyəti, yaşayış tərzini kinolarımızda demək olar ki, öz əksini tapmayıb.

Tariximizin zəif kinosu - kinomuzun zəif tarixi

Bu günə qədər Atabəylər dövləti milli kinematografiyamızın diqqətindən kənarda qalıb. Lakin çox əhəmiyyətli olan və xüsusilə Səlcuqlar dövründə bu coğrafiyaya bu qədər tarixi şəxsiyyətlərin bəyaz pərdəyə çıxması baxımından “Azərbaycan Atabəyləri” filminin kinematografiyamızda mövcudiyyəti böyük önəm daşıyır.

Həmin dövrlə bağlı ye-

ganə “Nizami” filmi çəkilib. O da Sovet ideologiyasının diktəsi ilə...

Film barədə qısa məlumat kimi qeyd edək ki, adından göründüyü kimi, sözügedən filmə 1136-1225-ci illərdə Azərbaycanı, Şərqi Anadolunu, Şimali İraqı, İranı və Cibəli idarə etmiş tarixi dövlət olan Atabəylər dövlətinin qurucusu Atabəy Şəmsəddin Eldəniz və Azərbaycanın ilk böyük ata-

bəyi Qara Sunqurun həyatından bəhs olunur.

Filmin quruluşçu rejissoru Məcid Güvən, ssenari müəllifləri Sərvər Bayramov, İlqar Mehti, Səxavət Sahil və Ərcan Kayadır. Prodüserlər eyni ilə İlqar Mehti, Sərvər Bayramov və “İkinciYeniFilm”i təmsil edən Furkan Bəslü, quruluşçu rəssam isə Zəfər Malkoçdur.

Filmə dünya şöhrətli

döyüşçü Şəmsəddin “Eldəniz” rolunda dünya şöhrətli əlbəyaxa döyüş ustası Zabit Səmədov, “Qara Sunqur” rolunda İlqar Mehti çəkiliblər. Digər əsas rollarda isə “Xalq artisti” Mehriban Zəki (Möminə Xatun), “Əməkdar artist” Bəhruz Vəqifov (Məhəmməd Cahan Pəhləvan), Jalə Həsənli (Zübejdə Xatun), Günay Əhməd (Laçın), Tural Əhməd (Arslan Şah), İlqar Musayev (Candar Çavlı), Səmi Fərhad (Vəzir Əl-Xəzni), Samir Qulayev (Gəncər bəy), Salam İsmayilov (Şeyx İmad), Türkan Cəfəri (Şeyx İmadın köməkçisi), Rəşad Kəməli (Sərkərdə), Hidayət Əliyev (Sultan Məsud) və digər sənətkarlar yer alıblar.

Filmə 100-dən çox aktyor epizodları canlandırır, ümumilikdə isə heyətdə 500 nəfərdən çox insan çalışıb. Kadrarası mətni “Xalq artisti” Fəxrəddin Manafov səsləndirib.

Tariximizi evimizə gətirən film

can ilk dəfə Atabəylər dövründə bütövləşib.

Bu mənada filmin ideyası və hədəfi tarixi yaddaşımızın təzələsə də, bu yaddaş üzərində həm də gələcəyimiz qurulacaq. Xüsusi təmkinliklə hadisələrə izahat verilməsi, o dövr barədə əhatəli təsvir yaratmaq üçün olduqca vacibdir.

Filmə diqqəti cəlb edən məsələlərdən biri də Zəngəzur yolu ilə karvanların işləməsinə əks etdirən epizodlardır ki, onlar tarixi həqiqət olmaqla yanaşı, bu günümüze verilən ismarıqlardır.

Son illər dünya kinematografiyasında tarixi mövzularda çoxlu uğurlu filmlər ərsəyə gətirilib. Xüsusən, qardaş Türkiyədə bu janrdan çəkilən filmlərə tamaşa etdikcə içimdə bir həzin qibtə hissi yaranırdı. Ona görə də, tariximizi özündə əks etdirən, yeni dövrdə yeni ənənələrə söykənən filmlərimizin meydana çıxmasını səbirsizliklə gözləyirdim. Baxmayaraq ki, bunun o qədər də asan məsələ olmadığı bir həqiqətdir. Amma əsas ilk addımı atmaq idi. “Azərbaycan Atabəyləri” filmini izlədikdən sonra əmin oldum ki, nəhayət bu istiqamətdə uğurlu bir addım atmaq bacarıdıq. Bu baxımdan, “Azərbaycan Atabəyləri” olduqca böyük nailiyyətdir. Ona görə də, başda Azərbaycan Televiziyası olmaqla filmin ərsəyə gəlməsində əməyi keçən hər kəsə təşəkkür edirəm.

İltifat HACIXANOĞLU

Yeni tarixi faktlar

“Azərbaycan Atabəyləri” filmi tariximizə də yeni faktlar gətirib. Bu, Şəmsəddin Eldənizlə Gəncə hakimi arasında əlaqədir. Süjet ayrı-ayrılıqda inkişaf etdirilsə də, filmə vahid kontekstdə əks olunub.

Filmə emosional və məzmunca güclü, təsirli səhnələr, dialoqlar təkcə peşəkar aktyor oyununun yox, eyni zamanda dəqiq seçilmiş planlar, rəqəmlər, montaj həlli, mənalı pauzalar, rəssam işi və s. sayəsində baş tutur.

Obrazların lakonik dialoqu, effektiv, dolğun portret planları, psixoloji mizanlar filmin mahiyyətini dəqiq xarakterizə edir.

Ümumiyyətlə, kişi obrazların qəhrəmana, cəngavərə xas xarakterizəsi, duruşu, ikinci plandakı mükəmməl oyunları, çətin psixoloji vəziyyətlərdə sükutla, bədən diliylə təmkinli ifa, gözlərlə danışmaq, səsinin, intonasiasının gücü, soyuqqanlı və emosional vurğuları doğru zamanla bilməsi, o cümlədən mükəmməl döyüş səhnələri filmin uğurunu təmin edir.

Məlumdur ki, tarixi filmləri yaddaqalan edən təkcə məzmunu deyil, həm də cəlbədiçi döyüş səhnələridir. “Azərbaycan Atabəyləri” filmində istər aktyorların geyimləri, özlərini əsl Orta Əsrlərdə yaşamış igidlər kimi göstərməsi, həyacanlı aksion səhnələri yaratmaq qabiliyyətləri və səs effektləri

Son zamanlar Azərbaycan efirlərində milli mentalitet, xüsusən ailə dəyərlərimizə böyük zərbə vuran verilişlərin çoxluq təşkil etməsi, sosial şəbəkələrdə insan-

vacib kriteriyalar göz önünə gəlir.

Bu baxımdan filmə aktyorların kameranın önündə obrazı yaşaması, bu rolları tamaşaçıların yaddaşına o dövrdən gəlmiş həqiqi qəhrəmanlar kimi həkk edir. Xüsusən, Qara Sunqur və Şəmsəddin Eldənizin önə çıxarılan keyfiyyətləri isə tarixdə oynadıqları rolla bənzərlik təşkil edir. Qara Sunqurun dövlətin təməllərini qoyan həm savaşı, həm qurucu lider keyfiyyətləri, Eldənizin isə gələcəkdə Şəmsəddin (dinin Günəşi) titulu almağı üçün dini və milli dəyərləri qılıncla qorumaq cəsarəti, obrazların tarixi şəxsiyyətlərlə tamamlanması kimi yadda qalır.

ların necə “insanlıqdan çıxması”nı demək olar ki, hamımız böyük təəssüf hissi ilə müşahidə edirik.

Filmi seyr etdikcə adam həqiqətən o illərə, ailə dəyərlərinin möhkəm olduğu zamana getmək istəyir. Çünki bu film zamanımızın insanını o dövrə aparmaqla yanaşı, bu günkü dəyərlərimiz arasında birbaşa bağın mövcud olmasına inandırır.

Bugünkü ictimai-siyasi realıqlar fonunda kinematografçılarımızın yaratdığı bu cür dəyərli kino əsərləri milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliğində və yetişməkdə olan gənc nəslin təlim-tərbiyəsində əhəmiyyəti çox böyükdür.

Çünki tarixdə Azərbaycan